

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

OPERA

1946 – 1947

G. Rossini
Seviljski brivec

4

Vsebina:

Vzor komične opere

Rossini

Vsebina »Seviljskega brivca«

Operne in glasbene vesti

Ponovitev iz sezone 1945—1946

G. ROSSINI

Seviljski brivec

Bufomelodrama v dveh dejanjih (4 slikah) — Napisal C. Sterbini
— Prevedel Niko Štritof

Dirigent: D. Žebre

Režiser: P. Golovin

Grof Almaviva	J. Lipušček
Bartolo, zdravnik. Rozinin varuh	L. Korošec
Rozina	M. Patikova
Figaro, brivec	V. Janko
Bazilio, učitelj glasbe	J. Betetto k. g., F. Lupša
Fiorello, Almavivin sluga	S. Štrukelj
Berta, Bartolova sobarica	S. Poličeva, B. Stritarjeva
Poveljnik straže	I. Anžlovar, M. Černigoj
Ambrozio, Bartolov sluga	A. Zakrajšek

Godci, vojaki

Godi se v Seviliji

Vodja zbora J. Hanc

Cena Gledališkega lista din 6.—

Lastnik in izdajatelj: Uprava Slovenskega Narodnega gledališča
v Ljubljani. Predstavniki: Pavel Golia, Urednik: Smiljan Samec.
Tiskarna Slovenija. — Vsi v Ljubljani.

VZOR KOMIČNE OPERE

Italijanska komična opera — opera buffa — je zapustila bore malo sledov v današnjem opernem repertoarju. Iz 18. stoletja se danes kdaj pa kdaj izvajata samo še Pergolesijeva »Serva padrona« in Cimarosova »Tajna ženitev«. Tudi 19. stoletje se ne more postaviti z večjim številom. Edini operi, ki sta se obdržali, sta Donizettijev »Don Pasquale« in Rossinijev »Seviljski brivec«. »Brivec« je združil vse značilnosti te opere in je zmagovito preстал premene časa, okusa in stila.

Najsrečnejša stran te opere je v sintezi duhovite komedije in blesteče, lahkotne glasbe. Francoski esprit in italijanski brio sta se tu spojila v celoto, ki združuje vse odlike nekdanje opere buffe: duhovito razgibanost dejanja in glasbe, neprisljneni tok melodičnih in ritmičnih domislekov, duhovite ansamble in finale, brižljantne arije, komične figure, situacijsko komiko.

Figure v »Brivcu« so prav za prav preostanek italijanske komedije dell' arte; Figaro, Bartolo, Rozina, Almaviva, Bazilio so v bistvu tradicionalni tipi nekdanjega Harlekina, Colombine itd., ki so po francosko predelani in prenovljeni. S tem da so te postave stopile na operni oder, so zaključile naravni razvoj; od figur starih spevoiger preko francoske komedije, ki jih je psihološko poglobila in igralsko opilila, so se vrnille spet k petju in glasbi.

Kar predstavlja danes »Seviljski brivec« (in kot nadaljevanje njegovega dejanja »Figarova svatba«, ki jo je skomponiral Mozart 25 let pred »Brivcem«), so gradile in izpopolnjevale bistre glave številnih generacij. Najizvirnejši med njimi je brez dvoma Pierre Augustin Carron de Beaumarchais. Tega nadarjenega pisca, pustolovca in zakulisnega politika štejemo k najbolj zanimivim osebam 18. stoletja. Bil je sin urarja in se je izučil očetovega rokodelstva. Njegova častihlepnost in pustolovska narava pa sta ga kmalu zapletli v pustolovščine, s katerimi se je v javnosti uveljavljal. Pri tem mu je prišlo prav vsako sredstvo, da je le vodilo k cilju; v



Julij Betetto kot Bazilio

Foto: S. Zalokar

vsakem takem primeru je hotel vedno sebe s primernim poudarkom postaviti na oder: hotel je biti vedno in povsod središče pozornosti. Utrl si je pot na francoski dvor, kjer se mu je zdelo nad vse mikavno, vmešavati se in zapletati v intrige, izvajati tajne misije in prestri pustolovske zanke. Bil je blesteč in duhovit družabnik, ki se je vedno znal prikazati nepogrešljivega. V času Ludvika XV. in Ludvika XVI. je bil zdaj v milosti in na vrhuncu slave, zdaj pa spet v nemilosti in ob strani. Vendar je vselej znal tudi svoje padce izrabiti in kovati iz njih zase reklamo. Spregledal je slabost zadnjih francoskih kraljev, ki jim je služil z isto predrznostjo in zavestjo notranje nadmoči, kakor njegov Figaro grofu Almavivi. Pojavil se je tudi na dunajskem dvoru, kjer se je znal Mariji Tereziji prikupiti z zaupnimi sporočili o njeni hčeri Mariji Antoinetti. Njegove fantastične zgodbe, s katerimi je po Dunaju paradiral, pa je sicer lahkoverni dvor vendarle spregledal in drzni pustolovec je moral neslavno zapustiti avstrijsko prestolnico.

K literaturi so Beaumarchaisa privedli številni polemični spisi in spomenice, v katerih se je pokazal mojstra stila in blestečega dialoga. V naslovni vlogi sevilskega brivca, vseznalca Figara, ki ima v življenju povsod svoje prste vmes, lahko torej razpoznamo osebne avtorjeve poteze.

Privlačna moč Sevilskega brivca, ki je bil napisan l. 1772. in uprizorjen prvič 23. februarja 1775, kakor tudi Figarove svatbe je obema deloma zagotovila uspeh pri občinstvu, vplivala pa je tudi na komponiste. Izmed znanih skladateljev je bil Paesello prvi, ki

L. Korošec poje Bartola

Foto: S. Zalokar



je za petrograjsko opero skomponiral Brivca. Uspeh njegove opere je bil tolikšen, da je še 34 let kasneje (1816) veljalo kot drznost, da se je Rossini lotil iste snovi. Poizkusi manj znanih skladateljev, da bi po Mozartu in Rossiniju uspeli z uglasbitvijo Beaumarchaisovih komedij, so se ponavljali še do srede 19. stoletja.

Snovi si Rossini ni izbral sam. K Brivcu ga je napolil impresarij rimskega gledališča Argentina, ki je potreboval novo opero za karneval 1816. leta. Zaradi tega tudi ni preostajalo več časa, da bi si Rossini prebiral snov in libreto. Če naj bi se pri tem pomeril s slavljениm Paesiellom, ga je še bolj vzpodbujalo k delu. Smatral je za svojo dolžnost, da sivolasemu mojstru predhodno sporoči svojo namero in mu tako na viteški način pošlje rokavico. Paesiello mu je najvljudneje odgovoril in mu sporočil najlepše želje k začetemu delu. Najbrže se mu je zdelo izključeno, da bi njegov mladi konkurent mogel omajati njegov sloves in veljavo.

Cesare Sterboni je libreto predelal in mu dal naslov: Almaviva ali Odvišna previdnost. Ko je bil libreto dokončan je Rossiniju ostajalo samo še 13 dni časa, da izgotovi partituro. Vendar pa je bila njegova invencija v tem času tako živa in nebrzdana, da je iz improvizacij v onih 13 dneh nastala nesmrtna mojstrovina.

Da ne bi užalil Paesiella in občinstva, je Rossini opremil svoje delo z vljudnim in skromnim predgovorom. Odvišna previdnost!

Prva uprizoritev (16. februarja 1816) je bila pod nesrečno zvezdo. Gledališko občinstvo je bilo že od prvega trenutka nerazpoloženo in je čakalo le na znak, da pokaže svojo nejevoljo. Ko se je Rossini pojavil v orkestru v rjavi obleki, je bil že to povod za smeh. Tenor Garcia, ki se je sam spremljal na kitaro pri podoknici v prvem dejanju, je izzval zlobno žvižganje, ko mu je počila struna. Ko pa se je Basilio zapletel v svojo haljo in padel po odru kot je bil dolg in širok, je vzbudil tak smeh in hrup, da ni nihče več poslušal glasbe. Za končno smolo je prišla v prvem finalu čez oder še mačka, ki jo je publika sprejela z veselimi mijavkanjem. Verjetno je, da so vsaj katero od teh nezdod pripravili Rossinijevi nasprotniki. Pri drugi uprizoritvi se komponist ni upal v gledališče. Ta predstava, ki jo je publika mirno poslušala, pa je tako uspela, da je Brivec zmagal na opernem odru enkrat za vselej. Njegov avtor, ki so ga še prejšnji dan zasmehovali, je bil naenkrat slavljen in češčen. Vse italijanske opere so zahtevale od njega novih del. Ni mu preostajalo časa, da bi čakal na inspiracijo ali da bi svoje partiture skrbno opilil. Kasneje tega tempa ni mogel več vzdržati, ker temu njegova narava ni bila kos. Poleg tega se je splošni razvoj opere obračal od nagle improvizacije čedalje bolj proti zapletenejši in bolj izdelani obliki. Verjetno je bil to globlji vzrok, da je Rossini po uspehu svojega Viljema Tellá zapustil gledališče in komponiranje ter se umaknil v zasebno življenje.

Za Rossinijevo brezskrbnost v komponiranju je značilno, da je brez vsakih pomislekov jemal iz svojih starejših, hitro pozabljenih oper vse, kar se mu je zdelo porabno. V Seviljskem brivcu takih priredb ne najdemo, ker je libreto tako ustrezal skladateljevi naravi, da ga je vzpodbudil k spontani improvizaciji. Edino uvertura ima izposojene odstavke iz njegovih oper »Aureliano in Palmira«, in »Elizabeta, angleška kraljica«. Ravno uvertura pa se nam danes zdi tako tesno povezana z ozračjem cele opere, da ne bi nihče uganil te priredbe. V uverturi preseneča Rossini z nekaj velikimi crescendi, ki jih je on uvedel v italijanski orkester.

Z lahkotnim in podjetnim uvodnim motivom pridejo muzikanti pred Bartolovo hišo. Po njihovem gracijoznem ansamblu sledi podoknica Almavive, ki zahteva od pevca težke kolorature. Nastop Figara pozdravi orkester s svetlim C-durom ter prične njegovo svetovnoznano kavatino »Prostor junaku tega sveta«. Skrajno hitri tempo, hitra ponavljanja in vesela samozavest nepremagljivega vseznalca ustvarjajo nad vse vedro razpoloženje. Duet Almavive in Figara se odlikuje po velikem bogastvu melodij in po živih ritmičnih domislekih, ki kažejo vesele ukane, ki jih v Figarovi glavi zbudi

Maruša Patikova
poje Rozino



grofova obljuba, nagrade. Drugo dejanje pričenja blesteča točka vseh koloraturnih sopranov, v kateri sta pomešani naivnost in zvitost bistrega dekleta. Arija Basilia o klevetanju je krasen primer muzikalnega humorja in opisujoče glasbe. Orkester jasno slika, kako se klevéta širi okrog nesrečneža, kako zgrabi svojo žrtev in jo podere na tla. Basilio vidi nesrečneža tako jasno pred sabo, da na koncu arije z njim že kar sočustvuje. V velikem finalu drugega dejanja so izrabljeni vsi registri glasbene komike in karikiranja. Ob prihodu vojakov se vrvenje hipoma poleže, tako da zveni naslednji pianissimo presenečenih oseb v Bartolovi hiši kakor iz drugega sveta. Ta nenadni obrat kaže mnogostranost Rossinijevih domislekov. Takoj nato pa hiti finale v prehitvajočem tempu naprej.



Naš odlični Figaro Vekoslav Janko
kot grof v »Figarovi svatbi«

Foto: S. Zalokar

Duhovit in komičen je duet Almavive in Bartola na začetku tretjega dejanja. Še močnejši pa je kvintet z glavno temo »Le počijte, dobro spite«, ki ga odlikuje veselo razpoloženje, učinkovita razdelitev glasov in prava komedijska zmešnjava. Veseli tercet v četrtem dejanju stoji na višini finala drugega dejanja. Pri tem je zanimivo, da je allegro (»Tiho, tiho brez besede«) enak melodiji iz Haydnovih Letnih časov. Kratki zaključni zbor končuje to najpopolnejšo italijansko komično opero.

ROSSINI

Gioacchino Antonio se je rodil 29. februarja 1792. leta v Pesaru. Njegov oče je bil mestni trobentač, mati pa pevkica. Oba sta priložnostno sodelovala pri opernih predstavah in tako je Rossini že od mladih nog rasel v teatrskem vzdušju. Malo večjega so poslali zdoma v Bologno na licej študirat glasbo k patru Mateju, kjer je imel priliko, da se je pobljže seznanil tudi s Haydnovimi in Mozartovimi deli. Že po enem letu študija (leta 1808.), ko mu je bilo komaj šestnajst let, so javno izvajali njegovo prvo kantano »Il pianto d' Armonia«. Ker je imel njegov bolonjski prvenec ogromen uspeh, so ga

J. Lipušček kot grof Almaviva

Foto: S. Zalokar



kmalu imenovali za direktorja »Academie degli Unanini«. Leta 1809. je nastala njegova prva opera »Demetrio e Polibio«, naslednje leto pa so igrali v Benetkah njegovo enodejanko »La cambiale di matrimonio«. Sledila je vrsta njegovih del, ki jih je v kratkem času dvajsetih let od leta 1809. do 1829. skomponiral nič manj nego 38! Leta 1813. je dosegel z opero »Tancredi« svetovno slavo in častni pridevek »labud iz Pesara«. Leta 1816. je bila v Rimu prva uprizoritev »Seviljskega brivca«, ki ga je pa občinstvo sprejelo z žvižganjem, ker je bil napisan na isti tekst, ki ga je že prej skomponiral skladatelj G. Paisiello.

Vendar pa je tudi občinstvo kmalu sprevidelo pravo vrednost Rossinijeve muze in poslej so komponista povsod častili v izredni meri. Ko mu je bilo štiriindvajset let, so mu za istega »Brivca« v Rimu celo priredili svečano baklado. Podobnih triumfov je bil deležen tudi na Dunaju, v Londonu in Parizu. Do leta 1823. je bil namreč s pogodbo zavezan napisati impresariju Barbiu vsako leto nekaj oper, po preteku tega roka pa se je vdal lagodnemu življenju in je odpotoval s svojo ženo, pevko Izabelo Colbrand, najprej v London, od tam pa leta 1824. v Pariz, kjer je povzel mesto ravnatelja italijanske opere. Leta 1829. je skomponiral še svoje poslednje večje delo »Viljema Tela«. Ker si je medtem pridobil precejšnje premoženje, se je po njem umaknil v prostovoljni skladateljski po-

koj, v čigar polnih štiridesetih letih ni skomponiral več drugega kot le še slovito »Stabat mater«. V tèm času si je poleg naslova največjega glasbenika svojega časa pridobil še sloves velikega lahkoživca in zasmehljivca, in kroži v tem oziru še danes o njem nešteto anekdot. Ko so ga nekoč vprašali, zakaj več ne komponira, je izjavil: »Italijanskega sem napisal več kot dovolj, francoskega nočem nič, nemškega pa — ne znam!«

Izmed njegovih oper so se do danes ohranile na odru predvsem »Seviljski brivec«, »Viljem Tel« in »Othello«. Pred leti je v prenovljeni obliki doživela uspeh tudi njegova »Angelina« (Pepekla). Razen oper je zložil zlasti veliko cerkvenih zborov in maš, izmed katerih je danes pač najbolj znan njegov veliki oratorij za soli, zbor in orkester »Stabat mater«.

Rossini je umrl 13. novembra leta 1868. v Ruelle pri Parizu.

VSEBINA OPERE

Prva slika. — Na seviljski cesti. — Grof Almaviva priredi z muzikanti svoji oboževanki Rozini podoknico. Rozinin skopi varuh doktor Bartole, ki bi sam rad lepoticó zavoljo njenega dokajšnjega imetka dobil za ženo, prepreči in prepove svoji varovanki, da bi se pokazala na oknu. Brivec Figaro, ki je prišel pod izmišljenim imenom v Seviljo, obljubi grofu Almavivi za dobro plačilo pomoč v njegovi ljubezenski avanturi. Grof bi rad osvojil Rozinino srce pod krinko siromašnega Lindora. Kot prvo zvijačo mu Figaro nasvetuje, naj si poskusi pridobiti dostop v Bartolovo hišo kot vojak z nakazilom za stanovanje. Za to je pravkar prilika kot nalašč ugodna, ker je baš za ta dan najavljen prihod novega regimenta v mesto.

Druga slika. — Pri doktorju Bartolu. — Rozina piše pismo Lindoru, ki mu v njem priznava svojo ljubezen. Figaro prihaja v hišo kot brivec in prevzame dostavitev lista na pravi naslov. Ko čuje, da se doktor Bartolo vrača domov z učiteljem glasbe, mojstrom Baziliom, se naglo skrrije in skrivaj prisluškuje njunemu razgovoru. Na ta način je priča, kako svari Bazilio doktorja Bartola pred grofom in kako ga oba skleneta pred Rozino očrniti. Po tem razgovoru uspe Figaru, da se neopazno s pismom izmuzne iz hiše. Kmalu za njim vdre v hišo grof Almaviva v vojaški obleki in zahteva od doktorja Bartola, da ga nastani v svojem

donu. Seveda izbruhne med obema glasen prepir, med katerim upe grofu, da vendarle skrivaj izroči svoje pisemce Rozini. Bartolo nikakor noče privoliti v njegovo vselitev, ker je v posesti osvobodilne listine, s katero je oproščen takih vojaških služnosti. Grof ne odneha, temveč žene vedno večji vik in krik, dokler ne postanejo ljudje na cesti pozorni in se ne začenjajo zbirati pred hišo. Končno pride še mestna straža, ki zgrabi na Bartolovo zahtevo predrzneга soldaškega rogovileža. Ko pa grof posepeta poveljniku nekaj besed na uho, ga ta veli izpustiti in odide s svojimi ljudmi iz hiše.

Tretja slika. — Pri doktorju Bartolu. — Čeprav se mu prvi načrt ni posrečil, grof Almoviva nikakor ne izgubi poguma. Drugi dan se spet vtihotapi v Bartolovo hišo, tokrat kot učenec baje bolnega don Bazilia, v čigar imenu poučuje Rozino v glasbi. Bartolo sprva nasede. Medtem ko si brivec Figaro daje opravka s starčevo brado, najde grof priliko, da sporoči Rozini načrt za beg, ki naj bi se izvršil v naslednji noči. Ko se nepričakovano pojavi sam Bazilio, uspe grofu, da ga brž podkupi in odpravi, preden se doktor Bartolo zave sleparije. Končno pa se v njem vendarle vzbudi sum nad čudnim muzikantom, nakar požene njega in Figara iz hiše, pošlje nemudoma po Bazilia in mu veli takoj pozvati notarja.

Četrta slika. — Pri doktorju Bartolu. — Na vsak način bi rad še danes sklenil z Rozino ženitno pogodbo in tako prehitel svojega nevšečnega tekmeca. Rozino pridobi na svojo stran s tem, da ji natvezi, da jo Lindoro le snubi za grofa. Ogorčena in užaljena Rozina mu izda načrt za beg in celo izjavi, da se je pripravljena z njim poročiti. Doktor Bartolo nemudoma odhiti po stražo in pomoč zoper domnevne roparje. Medtem nastane zunaj stražanska nevihta. Med bliskom in gromom se povzpnejo zarotniki skozi okno v hišo. Razjarjena Rozina se jim upre in jim noče slediti in grof ji le s težavo dopove, da je on sam Lindoro in grof Almoviva v isti osebi. Zagotavljajoč ji vso svojo ljubezen, jo še enkrat prosi, naj mu postane žena, v kar Rozina vsa srečna privolj. Takoj nato prihiti Bazilio z notarjem in navzoči ga s smrtnimi grožnjami prisilijo, da podpiše ko priča ženitno pogodbo med Rozino in grofom Almovivo. Ko prisopiha doktor Bartolo s stražo, je že vse prepozno, zakaj Rozina je že srečna grofova ženka. Skopuhovo razočaranje je seveda brezmejno, a se brž malo poleže, ko mu grof sporoči, da se v njegov prid odpoveduje vsaki Rozinini doti. Le zvitemu Figaru mora doktor Bartolo odšteti za njegove »dragocene usluge« čedno vsotico denarja. Tako se vsa zgodba izteče v vsesplošno zadovoljstvo.

OPERNE IN GLASBENE VESTI OD DRUGOD

Nova ruska otroška opera. Sovjetski skladatelj Nikolaj Krasev je pred kratkim napisal novo otroško opero »Maša in medved« na besedilo N. Bulatova, ki je črpal snov iz narodne pravljice. Kritika piše, da je delo zelo uspelo in pristržno napisano.

Repertoar praške Opere bo obsegal v novi sezoni naslednja dela: Glinka »Ruslan in Ljudmila«, Rossini »Italijanka v Alžiru«, Verdi »Aida«, Novak »Poročna srajca« in »Narodne balade«, Janáček »Katja Kabanova« in »Narodni plesi«, Mozart »Beg iz Saraja«, Prokofjev »Zaroka v samostanu«. Izmed sodobnih del sta na sporedu V. Trojana »Kolobar« in četrtrtonska opera češkega komponista A. Haba »Mati«. Balet bo izvajal Čajkovskega »Labodje jezero«.

V Leningradu je bila pred kratkim tekma mladih dirigentov, ki so se je udeležili mladi umetniki skoraj iz vseh republik Sovjetske zveze. Prvo nagrado v znesku 10.000 rubljev je prejel dirigent kijevske Opere Simeonov, naslednji dve nagradi po 7000 rubljev pa profesor tatinskega konservatorija Matov in dirigent riške Opere Janson.

»Prodana nevesta« v **20 jezikih**. Smetanova opera je bila igrana doslej v 20 jezikih, in sicer: v češčini, ruščini, srbohrvaščini, slovensščini, angleščini, francoščini, bolgarščini, danščini, finščini, estonščini, italijanščini, litavščini, madžarščini, poljščini, ukrajinščini, rumunščini, španščini, katalonščini, hebrejščini in nemščini.

Mariborska Opera je začela sezono s Puccinijevo »Madame Butterfly« in napovedala bližnjo uprizoritev Gounodovega »Fausta«.